

Šest let štirilak in
vsa s pošilavo vred ali
v Mariboru s pošiljanim
na dan za celo leto 32 din.,
na leto 16 din., četri leta
8 din. Izen Jugoslavije
16 din. Naročilna se pošlje
na »Spremljivo Sloven-
skega Gospodarja« v Mar-
iboru, Koroske ceste 5.
Lah se dopolnje do od-
povedi. Naročilna se pla-
čuje v naprej.
Količina Interurban št. 143.

Posamezna številka stane 1-50 din.

Pošiljina plačana v gotovini.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Številke se v Mariboru
Koroske ceste št. 5. Koli-
plati se ne vračajo. Uprav-
ništvo sprejema naročila,
inzerate in reklamacije.
Cene inzeratov po dogo-
voru. Za večkratne oglaš-
be primeren popust. Nezapu-
stite reklamacije so pošiljati
prosta.
Čekovni račun pošiljati
v Maribor št. 10.607.
Telefon Interurban št. 113.

16. številka.

MARIBOR, dne 2. aprila 1925.

59. letnik.

Radičevski preokret.

O skupščinski seji pretečeni petek se nam poroča: Danes je politično ozračje cel dan skrajno razburkano. Kot prvi govornik za današnjo sejo narodne skupščine je bil napovedan predsednik kluba hrvatskih poslancev — Pavle Radič. Listi so napovedovali, da bo Pavletov govor nekaj posebnega. Zbornica je bila že ob 9. uri polna. Ob pol 10. uri je stopil na govorniško tribuno nekak Stefan Radič — Pavle Radič. Imel je v rokah debeli kup aktov. Mož je zanimiva prikazen: visok, suh, mršavih brk, bledega lica. Stopal je počasnih korakov. Govoril je mirno, ponižno . . . . .

Mislili smo, da bo Pavle Radič govoril o nečuvnih nasilstvih, katere so posebno Pribečevičevci za časa volitev uganjali nad Hrvati. Pričakovali smo iz ust sedanjega vodje hrvatskega narodnega zastopstva ostro obsodbo nad nasilniki. A vsi tisti, ki so pričakovali kaj takega, so se varali.

Pavle Radič je v imenu svoje stranke v dolgem, dve in pol ure trajajočem govoru izjavil:

1. Radičeva stranka se popolnoma odpove svojemu republikanstvu.

2. Priznava monarhijo in hoče biti s celim hrvatskim narodom zvesto udana vladarski hiši.

3. Odpove se vsaki zvezi z inozemstvom in zanika, da bi bila pristopila k boljševikom.

4. Radičeva stranka priznava centralistično ustavo, a je za to, da se morebiti spremenijo nekateri členi vidovdanske ustave.

5. Radičeva stranka priznava narodno edinstvo Hrvatov in Srbov.

6. Stoji na stališču, da je vojska (armada) za obrambo države potrebna in da traja vojna dolžnost za vse moške za celo življenje. (Neha še le s smrtjo).

Radič je govoril mehko, nekako proseče so izzvenile njegove besede. Hotel je reči: Prosimo vas, ne tirajte nas iz parlamenta, mi hočemo biti poslušni, pridni . . . Nič nismo več republikanci, lahkovernim volilec smo govorili o republiki samo radi lepšega.

Radičev govor je bil res nekaj posebnega. Da bojo Radičevci kapitulirali, to se je videlo. Zadnje dni so bili Hrvati v zbornici silno ponižni, mehki kakor vošek. Ali, da bodo pristaši Stipice Radiča v svoji kapitulaciji šli tako daleč, tega nihče ni pričakoval.

Hrvatsko narodno zastopstvo je opustilo svojo preteklost. Načelne politike nimajo več. Osebna politika jim je sedaj merodajna.

V Zagrebu je precej časa tekla voda na radikalski mlin. Dva zelo razširjena lista sta začela prinašati po-

litična poročila s posebnim povdankom, da so od »posebne strani« in v teh poročilih se je vedno naglašalo, kako potreben je sporazum Hrvatov z radikali brez ozira na desno in levo in kako je od radikalne strani zato dovolj pripravljenosti. Drugi hrvatski listi so to mnenje sicer pobijali ter opozarjali na primer radikalne nepoštenosti povodom prejšnjih volitev s takozvanim »Markovim protokolom«, ko so radikali pobrali najprej vse usluge opozicije, zlasti pa Hrvatov, ki so kakor nalašč zopet ostali doma, potem pa sramotno poteptali vse svoje dane obljube, voda je pa le tekla uspešno na radikalski mlin.

Kako so bile poprej dolga leta izjave Radiča skrajno levičarske — trmoglavo nasprotne in uporne, tako so se pa njegovi nasledniki ali namestniki v vodstvu stranke koncem pretečenega tedna v parlamentu pred odločitvijo o usodi svojih mandatov pomaknili naenkrat skrajno na desno ter podajali prave pokornostne izjave.

Ob tem preokretu se mora vsakdo vprašati: Zakaj niso kaj takega ali podobnega govorili dolga leta do- slej, zakaj se niso bolj zamislili v dejanski politični položaj lani pod Davidovičev vladno in kaj lahko sedaj pričakujejo od Pašiča, odnosno od cele vladne večine. — Eden od zagrebških listov, ki se je posebno ogreval za brezpogojni sporazum z radikali, je zapisal tik pred govorom Pavle Radiča hoteti posebno pomenljivo govoriti o Pašiču — »in starosta-voditelj se je zamislil«. — Da, to je že res, da se je zamislil, samo vprašati se je treba, če se je zamislil v pošteno, ali pa v nepošteno politiko.

Kakor vse izgleda, so se Hrvati premalo vprašali in zamislili v tem pogledu.

Najprej jim je Pašičeva vladna večina potrdila samo slabo polovico mandatov, in sicer od onih poslancev, ki so na novo izvoljeni, uničeni so mandati zaprtih voditeljev, mesto katerih bodo poklicani v skupščino namestniki, odloženi so pa mandati vseh onih poslancev, ki so bili že poprej izvoljeni, češ, da so sodelovali, ko je Radič iskal zveze v inozemstvu in to pred vsem v Rusiji. O teh mandatih bo razpravljal in sklepal poseben parlamentarni odbor ali komisija. To se pravi, da bo stvar odložena, dokler bo potrebovala radikalska stran- ka.

Iz tega, da je zaenkrat potrjeno samo 29 od 68 hrvatskih mandatov, so radikali že prav brezobzirno iz- vlekli velike koristi. Najprej so brezobzirno kršili parlamentarni običaj, da mora biti tudi opozicija zastopana v predsedništvu skupščine, — in so vsa mesta v pred- sedništvu zasedli s svojimi ljudmi. Opozicija se volitev predsedništva ni udeležila in je bil Marko Trifković z glasovi radikalov in samostojnih demokratov izvoljen

za predsednika narodne skupščine. Prvi podpredsed- nik je Nikola Uzunović, drugi dr. Paleček (sam. demo- krat), tajniki so: Kobasica, Tomo Popović, dr. Branković (sam. demokrat) in Stojadin Pavlovič. — Značilno je, da so radikali ravno take ljudi postavili za tajnike, ki so prej najhujše razgrajali ter skušali pretepati hrv. govornike. Zakonodajni in finančni odbor sta sestav- ljena tako, da ima v prvem vladna večina 26, cela opo- zicija pa 16 članov, v drugem pa vladna večina 19 in opozicija 12 članov. Vpričo vsega tega se je treba tudi vprašati, zakaj so Hrvati ravno sedaj tako daleč po- pustili.

Položaj, ki je nastal s preokretom Radičeve stran- ke, sicer še ni popolnoma razčiščen, za nas Slovence je pa za sedaj in za bodoče merodajna sledeča izjava, ki jo je dal dr. Korošec novinarjem dne 28. marca v Beo- gradu:

»V prvi vrsti moram ugotoviti, da se položaj po vsem tem, kar se je dogodilo v zadnjih dneh, ne samo ni izpremenil na boljše, ampak je postal mrtvejši. Radi- kali se meni ne zdijo iskreni. To vsled tega, ker so za- htevali anketo, čeprav imajo pred seboj Radičeve izjave. Mi Slovenci nismo zadovoljni z izjavo, ki je padla s hrvatske strani. Mi Slovenci ostanemo verni avtonomiji ali ako hočete po Markovičevi terminologiji (označilo): široki samoupravi. Mi ostanemo čvrsti na tem, da so Slovenci narod sami zase, kateremu je treba omogočiti nacionalni in kulturni razvoj. Nismo zadovoljni z dose- danjim razvojem politike, ker ni prinesla dovolj izgle- dov za bodočnost. Blok ni bil discipliniran. Zato je moglo priti do tega, da se je debata tako razvila, da smo mi obtoženci, krivci pa tožitelji. Največ besed je padlo o komunizmu, nezakonitosti pa so ostale pozabljene. Vi vidite, da ne moremo biti zadovoljni.«

Koliko se je lani plačalo neposrednih davkov?

»Službene Novine« so objavile pregled lani plačanih ne- posrednih davkov (brez davka na poslovni promet in izrednega pribitka 500 in 30 odstotkov. Iz te statistike je razvidno, da je bilo v celi državi lani vplačanih nepo- srednih davkov 789.042.096 D (proračun za ta leto je določal dohodkov 669.485.618 D. Od tega odpade na Hrvatsko s Slavonijo 169.272.264 (proračun 145.487.500) D. Bosno in Hercegovino 104.387.795 (proračun 62 mi- lijonov 432.950) D, na Vojvodino 201.994.741 (proračun 193.673.125) D, na Slovenijo 101.063.823 (proračun 67 milijonov 700.687) D, torej 33 milijonov 363.136 dinarjev več kakor je določal proračun, na Dalmacijo 24.605.304

LISTER.

Zgodbe napoleonskega vojaka.

Francoski spisal Ercmann-Chatrian; preložil Al. B.

1. nadaljevanje.

Gospod Gulden se je vrnil šele po večernicah. Slekli je široko sukunjo orehove barve, položil lasuljo nazaj v kladu, potegnili si čez ušesa svileno kapo in rekel:

»Vojska je v Vilni, ali pa tudi v Smolensku, pravkar sem to slišal pri gospodu poveljniku. Dal Bog, da zmagamo še to pot in da bo že središnji mir, čim prej, tem bolje, kajti vojna, to je nekaj strašnega.«

Jaz sem še pomislil, da potem, ko bo slieden mir, ne bodo potrebovali toliko ljudi in da se bom potem mogel oženiti s Katarino. Vsakdo si torej lahko misli, kako go- reče sem molil za bojno slavo cesarjevo.

II.

Dne 12. septembra 1812 je prišlo poročilo o naši ve- liki zmagi ob Moskvi. Vse je vriskalo veselja in klicalo: »Zdaj bomo sklenili mir! Zdaj je vojske konec!«

Nekaj hudomušnežev je trdilo, da moramo osvojiti še Kitajsko. Vedno je dovolj takih malopridnežev, ki ljudi vznemirjajo in mučijo.

Osem dni potem se je razglasilo, da smo vkorakali v Moskvo, največje in najbogatejše mesto rusko. Vsakdo si je predstavljal plen, ki ga dobimo, in ljudje so preudarjali, da mora to znižati vojni davke. Kmalu pa se je raznesla novica, da so Rusi zažgali svoje mesto in da se mora ar- mada umakniti na Poljsko, ako noče umreti gladi. Po go- stilnih, prenočiščih, žitnih prodajalnah, povsod so govo- rili o tem, in če sta se dva srečala, sta se že vprašala: »Torej, tako je — nič prida — umikanje se je pričelo.«

Ljudje so bili potrjeni in pred pošto so čakale stotine kmetov od jutra do večera, a pisma niso prihajala več. Jaz sem hodil med to množico, a nisem dosti pazil na to — koliko ljudskih množic sem že videl! Poleg tega pa mi

je po glavi rojila misel, ki me je veselila in napravljala, da sem vse videl v rožati luči.

Vedeti morate namreč, da sem Katarino za rojstni dan, ki je bil dne 18. decembra, že pred petimi meseci določil krasno darilo. Med urami, ki so visele v izlozbi gospoda Guldena, je bila tudi ena, čisto mehka, zala stvarca s sre- brnim pokrovom, v katerega so bili vrezani majhni krožki, tako da je svetil kot zvezda. Pod steklom je bil okrog ka- zelnika narejen venec od bakra in na kazalniki sta bila na- slikana dva zaljubljenca, ki sta si nekako odkrivala lju- bežena, kajti deček je deklici ponujal velik šopek rož, ona pa je sramežljivo povešala oči in iztegovala roko.

Ko sem prvič videl uro, sem mislil sam pri sebi: »Te pa ne smeš izpustiti — za Katarino naj bo. Če tudi vsak dan delaš do polnoči, imeti jo moraš.«

Gospod Gulden mi je namreč dovolil, da po 7. uri delam na svoj račun. Imeli smo stare ure, katere je bilo treba očistiti in popraviti, da so zopet šle. S tem je bilo dosti dela in če sem izgotovil tako delo, me je oče Mel- hijor tudi plačal pošteno. A mala ura je stala 35 frankov. Lahko si je torej misliti, koliko ur sem moral prebudeti, da si jih pridobim. Prepričan sem sicer, tako bi bil gospod Gulden vedel, da bi jo rad imel, bi mi jo bil podaril, a jaz si nisem dal od cene podariti niti vinarja, to bi se mi bilo zdelo sramotno. Rekel sem sam pri sebi: »Zasluziti jo m- raš! Nihče ne sme imeti pravice do nje.« Samo zaradi stresa, da bi jo kdo drugi utegnil kupiti, sem jo dejal v skatlo in na stran, očetu Melhijorju pa sem rekel, da vem za uro kupca.

Zdaj bo vsakemu jasno, da so vse te vojne novice pri meni šle sketzi eno uho noter, pri drugem pa ven. Med delom sem si vedno predstavljal Katarino veselje. Pet mesecev sem imel pred očmi samo ta prizor. Videl sem v duhu obraz, ki ga bo naredila ob prejemu mojega daru, in vprašal sem se: »Kaj neki poreče?« Kmalu sem se do- mislil, da poreče: »Jože, kaj pa misliš? To je prelepo za- me . . . Ne, ne . . . take lepe ure ne morem sprejeti!« Potem jo prisilim, vtaknem uro v žep njenega predpasnika, rekoč: »Kaj še, Katarina . . . ali bi me rada utalila?« Izprevidel sem, da bi rada imela darilo in da pravi vse to, češ, da odklanja darilo. — Potem sem si zopet predstavljal dečico na njenem obrazu. Dvignila je roki in zaklicala:

»O Bog! Jože, zdaj vidim, da me imaš res radi!« In polju- bila me je s solznimi očmi. Jako sem bil zadovoljen. (Teta Marjeta je odobravalna vse to. Skratka, sto in sto takih, misli mi je rojilo po glavi in zvečer sem mislil, v postelji ležeč: »Pa ga ni srečnejšega človeka od tebe, Jože! Kata- rini lahko za denar, ki si ga sem zaslužil, podariš nekaj posebnega. In gotovo tudi ona nekaj pripravlja za tvoj rojstni dan, saj misli samo nate. Oba sta srečna in ko bosta poročena, pojde vse še bolj po sreči.« Take misli so me ganile; še nikdar nisem čutil takega zadoščenja.

Med tem, ko sem tako delal naprej in mislil samo na svoje veselje, je prišla zima — prej nego po navadi, že v začetku novembra. Začela se ni s snegom, marveč s suhim mrazom in hudo slano. V nekaterih dneh je popadalo v drevoja vse listje, zemlja je postala trda kot kamen, in vse, opoka na strehi, tlak, stekla v oknih, vse je bilo pokrito s slano. Kako smo morali kuriti to leto, da smo mrazu za- branili, da ni pritiskal pri razpokah in luknjah! Ako so bila vrata odprta samo eno minuto, je ušla ven vsa gorkota. Drva so prasketala in pokala v peči, gorela so kot slama in dimniki so dobro vlekli.

Vsako jutro sem stekla izlozbinnega okna urno umil z vodo, a komej sem zopet zaprl okno, jih je znova pokrnil led. Zunaj so ljudje tekali mimo z rokami v žepih in z nosom za ovratnikom, hrkajoč in kašljajoč. Nikdo ni po- stajal in hitro so zapirali hišna vrata.

Ne vem, kam so se poskrili vrabci, so li še živeli ali zmrznili, a po dimnikih niti eden ni več čvkal. Razen bud- nice in mirozova v obeh vojašnicah noben hrup ni motil miru.

Kadar so drva v peči močno prasketala, je gospod Gulden naenkrat prenehal z delom, opazoval za hip ledena stekla in vzdiknil:

»Ubogi naši vojaki! Ubogi naši vojaki!«

To je rekel s tako žalostnim lasom, da se mi je srce skrčilo v prsih in sem mu odgovoril:

»Gospod Gulden, saj morajo vendar sedaj biti že na Poljskem v dobrih vojašnicah. Tega si peč ni mogoče mis- liti, da bi ljudje mogli prenašati tak strašen mraz.«

»Tak mraz!« je odgovoril. »Da, mraz je pri nas, zelo mraz, ker prihaja z vetrovi z juga — a kaj je ta mraz v primeri z mrazom na severu, na Ruskem in na Poljskem?«